

การใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับภูมิปัญญา

ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ปัญญาไทย
ภูมิดี ครว้เรือนสะอาด ภูมิรักษา
ภูมิบกพร่อง เน้น همین ไม่ใส่ใจ

ไม่หายไป จากชุมชน คนหมู่สี่
ภูมิเทวดา ภูมิเจ้าที่ มาอาศัย
ภูมิที่ไหน จะปกป้อง คุ่มครองภัย

๑. กลุ่มบายศรีใบตองและดอกไม้จันทร์

บายศรีจากใบตอง

บายศรีถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้มีความรักสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันจะเห็นได้จากประเพณีที่สืบทอดกันมาช้านาน คือประเพณีบูชาพระแม่โพสพ บุญข้าวจีเดือน ๓ ที่หล่อ

หลอมความศรัทธาเพื่อบูชาบุญคุณข้าวเพื่อสร้างขวัญให้กับชาวนาได้มีกำลังใจในการทำนาให้ได้ผล
ผลิตอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ให้ลูกหลานได้มีข้าวกินตลอดปีและตลอดไป

กล้วย ถือเป็นเรื่องกล้วยๆ สำหรับชุมชนหมู่ที่ ๔ ที่นำกล้วยมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง
นอกจากจะนำมาปรุงเป็นอาหาร ทำบายศรี แล้วยังเป็นสมุนไพรที่ใกล้ตัวอีกด้วย จึงมีการสนับสนุน
ให้แต่ละครัวเรือนปลูกกล้วยเพื่อใช้ประโยชน์จากกล้วยมีดังนี้

- ๑) เปลือกกล้วยด้านในช่วยลดการอักเสบของบาดแผล
- ๒) ยางกล้วยสามารถห้ามเลือดได้
- ๓) ก้านใบตองช่วยลดอาการบวมของฝี แต่ก่อนใช้ต้องทำให้แห้งเสียก่อน
- ๔) เปลือกกล้วยด้านในของกล้วยช่วยในการลดอาการเป็นหูดบนผิวหนัง
- ๕) ใบอ่อนของกล้วยหากนำไปอังไฟให้นิ่ม ใช้ประคบเพื่อลดอาการเคล็ดขัดยอกได้
- ๖) กล้วยนำมาทำเป็นมาร์คหน้าได้โดยช่วยความชุ่มชื้นให้แก่ผิว ช่วยลดความหยابกร้านของ
ผิว

๗) หัวปลีกล้วยน้ำว้า นำมารับประทานเพื่อช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือดและบำรุงและขับ
น้ำนมสำหรับมารดาหลังคลอดบุตร

๘) เปลือกกล้วยสามารถช่วยลดผื่นคันที่เกิดจากยุงกัดได้ด้วยการลองใช้ด้านในของเปลือก
กล้วยทาบริเวณ ที่ยุงกัดอาการคันจะลดลงไปได้ระดับหนึ่ง

๙) ผลสุกทานเป็นยาระบายแก้ท้องผูกช่วยเพิ่มกากใยในลำไส้

๑๐) ผลดิบนำมาบดละเอียดทั้งลูกผสมกับน้ำสะอาดรับประทานเพื่อแก้อาการท้องเสีย

นอกจากประโยชน์ดังกล่าวของกล้วยข้างต้นแล้ว ชุมชนหมู่ที่ ๔ ยังให้ความสำคัญกับใบตองอีกด้วยใน
วิถีชีวิตของคนไทยในทุกหนแห่ง จึงได้นำใบตองมาใช้ประโยชน์ได้มากมายทั้งใน ชีวิตประจำวัน ใน
พิธีกรรมต่างๆ การบวงสรวงต่าง เช่น ทำบายศรี กระทง กรวย มาลัย ห่อขนม ห่ออาหารที่รอง
อาหาร หรือวางขนม ทำเป็นภาชนะใส่อาหาร ปลาตะเพียน ใบตองแห้งนำมาเป็นที่มวนบุหรี่ยี่สิบ
เป็นที่ใส่ของ กระเป๋าลูกเต๋าแล้วแต่ความสามารถและความถนัดของแต่ละคน แต่ในปัจจุบันชุมชน เน้น
การใช้ใบตองแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้คนในชุมชนได้มีการระดมฝีมือ และความคิดที่สร้างสรรค์ร่วมกัน
โดยการทำบายศรีใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่นงานแต่ง งานบวช งานบวงสรวง งานประเพณี
ท้องถิ่น โดยไม่ต้องจ้างหรือซื้อมาจากที่อื่น แต่เป็นการใช้ประโยชน์จากทองที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อเป็น
การลดโลกร้อนอีกทางหนึ่ง อีกทั้งยังให้คนในชุมชนเกิดความรักสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
บายศรีส่วนใหญ่จะเน้นวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน และยังถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นให้ยังคงอยู่ซึ่งภูมิปัญญาเมื่อ
พูดถึง “บายศรี” เชื่อว่าคนไทยส่วนใหญ่จะรู้จักและคุ้นเคยเพราะพบเห็นบ่อยในพิธีกรรมต่างๆ แทบ
ทุกภาคของไทย เช่น การทำขวัญคน การทำขวัญข้าว การบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การไหว้ครูนาฏศิลป์
ดนตรี และพิธีสมโภชพระพุทธรูป เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนต้องใช้บายศรีเป็นเครื่องประกอบ
ทั้งสิ้นจัดตกแต่งให้สวยงามเป็นพิเศษด้วยใบตองทำเป็นกระทง หรือใช้พานเงินพานทองตกแต่งด้วย
ดอกไม้เพื่อเป็นสำรับใส่อาหารคาวหวานในพิธีสังเวชบูชาและพิธีทำขวัญต่างๆ

ดอกไม้จันทน์ใบทองแห้งและเปลือกข้าวโพดแห้ง

ใบทองแห้งและเปลือกข้าวโพดแห้ง ที่ได้จากการเหลือใช้ประโยชน์ หรือปล่อยให้แห้งรกร้างในสวนก็กลับมามีคุณค่าได้ และเปลือกข้าวโพดแห้งที่คิดว่าจะทิ้งก็สามารถมาเพิ่มคุณค่าทางจิตใจ ที่ใครหลายคนคิดว่าไม่มีประโยชน์ แต่แท้จริงยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อีกโดยการนำมาประดิษฐ์เป็นดอกไม้จันทน์ และประกอบขึ้นเป็นพวงหรีด เนื่องจากชุมชน หมู่ ๔ เป็นชุมชนที่มีวัดด้วย ช่วงเทศกาลงานบุญต่างๆ ก็จะพากันเข้าวัดทำบุญและมีสิ่งหนึ่งที่ต้องถือไปวัดนอกจากอาหารที่นำไปใส่บาตรแล้วก็มีดอกไม้ ธูปเทียน ไปด้วย ถึงแม้เจ้าอาวาส ไม่สนับสนุนให้มีการจุดธูปเทียน ยกเว้นประธานจุดธูป เทียนคนเดียว เพื่อลดโลกร้อนและไม่ให้ควันธูปส่งกลิ่นรบกวนผู้มาทำบุญ จึงทำให้ธูปและเทียนที่มีอยู่ในวัดเป็นจำนวนมากไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร ชุมชนจึงนำมาใช้ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ได้ เมื่อสมาชิกในชุมชนเสียชีวิต และเพื่อเป็นการแสดงความเสียใจที่มาจากคน

ในชุมชนเอง ที่ร่วมแรงร่วมใจกันส่งความอาลัยให้กับสมาชิกในชุมชน อีกทั้งเพื่อลดค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัวผู้เสียชีวิตในการจัดหาดอกไม้จันทน์มาประกอบพิธีเผาศพด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรักและสามัคคีของคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้พิการ หรือผู้ป่วยที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ก็สามารถประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ได้ เพื่อผ่อนคลายและทำให้สุขภาพจิตของผู้ป่วยดีขึ้นกว่านอนไปวันๆ และยังสามารถส่งความอาลัยแด่ผู้วายชนม์ถึงแม่ไม้ได้ไปร่วมงานศพได้อีกด้วย และยังเป็นการลดภาวะโลกร้อนอีกทางหนึ่งที่เป็นประโยชน์

๒. กลุ่มทอผ้า

ทอด้วยใจ ใส่ใจทุกขั้นตอน

รายงานผลการประเมินและแผนการกลุ่มทอผ้าไหม หมู่ที่ ๔
ตำบลโนนดินแดง อ.โนนดินแดง จ.บุรีรัมย์

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ครอบครัว	ปีเกิด	ปีศึกษา	ปีแต่งงาน
๑	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๒	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๓	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๔	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๕	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๖	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๗	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๘	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๙	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๑๐	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๑๑	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๑๒	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๑๓	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๑๔	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๑๕	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๑๖	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๑๗	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๑๘	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๑๙	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕
๒๐	นางสมใจ นนดินแดง	น.๑๖๖	๒๕	๒๕	๒๕

กลุ่มทอผ้า ถือเป็นกลุ่มอาชีพที่เป็นนางเอกของอำเภอเลยก็ว่าได้ เนื่องจากชุมชนหมู่ ๔ เป็นชุมชนที่มีการจัดตั้งกลุ่มมาเป็นเวลานานหลายปีและมีสมาชิกที่มีความเข้มแข็ง การทอผ้าก็เป็นแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้แรงงานจากคนโดยไม่พึ่งพาเครื่องจักรที่เป็นส่วนหนึ่งในการทำสายสิ่งแวดล้อม และเรียนรู้เพิ่มเติมพัฒนาฝีมืออย่างสม่ำเสมอ ทำให้กลุ่มทอผ้าที่เมื่อก่อนแค่ใช้เวลาที่ว่างเว้นการประกอบอาชีพหลักเช่น เกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เป็นส่วนใหญ่ และหลังจากการว่างเว้นจากการทำงานหรือแม่บ้านไม่ได้มีการประกอบอาชีพใดเลย ก็มารวมกลุ่มกันทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย ปลอกหมอน เลี้ยงไหมในพื้นที่ว่างเปล่ารอบบ้านหรือที่สาธารณะประโยชน์ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว แต่บางรายถือเป็นรายได้หลักของครอบครัว นอกจากจะทอเพื่อใช้เองแล้วยังเป็นการสร้างอาชีพที่เป็นรูปธรรมได้อีกด้วย และยังมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นให้ยังคงสืบไป

นอกจากทอผ้าเพื่อใช้นุ่งห่มแล้วผ้าแต่ละชิ้นก็มีอายุการใช้งานที่แตกต่างกันไป ผ้าไหมเก่าก็ยังมีมูลค่าหาก เลิกใช้แล้วก็สามารถนำไปจำหน่ายในราคาที่ถูกลง หรือแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนได้ หรือแม้แต่เศษผ้าไหมที่เหลือจากการตัดแต่ง ก็สามารถมาประดิษฐ์เป็นเครื่องประดับได้เช่นโบว์ผูกผมที่สามารถทำได้ง่ายๆ ไม่ต้องลงทุนสูง และยังสามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

๓. ทอเสื่ออก

ทอด้วยภูมิที่มี ทุกถิ่นที่เรามีก

เป็นอีกกลุ่มที่มีการหันมาใส่ใจกับการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ เน้นการทอแบบมีลวดลายสีสันทสวยงามไม่เน้นการแปรรูปการผลิต เพื่อให้ยังคงอยู่ซึ่งภูมิปัญญาที่สามารถนำมาใช้ได้ในครอบครัว ใช้ร่วมทำบุญ หรือจำหน่าย และต้นกกที่ได้ก็มาจากการปลูกในพื้นที่ว่างเปล่า หรือบริเวณรอบบ้านที่สามารถปลูกต้นกกได้ โดยไม่ต้องหาซื้อจากที่อื่น มีวัตถุดิบไว้ทอเอง สีก็เน้นสีที่ได้มาจากธรรมชาติ เพื่อทอใช้เองและจำหน่ายในพื้นที่ แล้วปลูกใหม่ทดแทนต้นที่ตัดไปใช้ประโยชน์ แล้วอย่างสม่ำเสมอ สมาชิกในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ออกแบบลวดลายและสีสันทที่เป็นความต้องการของตลาด มีการจับคู่ทอเสื่อและแบ่งปันกัน บ่งบอกถึงความรักและสามัคคีกัน แต่ในปัจจุบันลูกค้าก็จะเป็นคนในชุมชนเองที่ต้องการสีธรรมชาติจากต้นกกแต่มาเน้นลวดลายที่ยกดอกก็ไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเช่นกัน

๔. กลุ่มจักสาน

สานสายใย ใส่ใจสูงอายุ เปิดประตูสู่ลูกหลาน

กลุ่มนี้ถือเป็นการรวมตัวของผู้สูงอายุ ที่ไม่สามารถไปประกอบอาชีพนอกบ้านไม่ได้เลยมา
รวมตัวกัน จักสาน เช่น ตะกร้า แห สวิง สุ่มไก่ ไช และอื่นๆอีกมากมายเพื่อใช้ในครัวเรือนและเพื่อ
จำหน่ายในชุมชน และในชุมชนเองก็มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้ตะกร้าแทนถุงไปตลาด ไปวัด
หรือใช้ในชีวิตประจำวัน และที่ติดบ้านไว้ทุกครัวเลยก็ว่าได้ เพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับผู้สูงอายุ
และเป็นการลดโลกร้อนได้อีกด้วย ส่วนไม้ไผ่ที่นำมาใช้จักสาน ก็ได้มาจากการตัดแต่งกอไผ่ที่ทึบแหว
ร้าง หรือเกิดในพื้นที่รกร้างให้มีความสวยงามแต่ไม่ทำลายความสมดุลทางธรรมชาติ ปัจจุบันไม่
เพียงพอต่อการจำหน่าย เนื่องจากต้องใช้เวลาในการสานแต่ละชิ้นเป็นเวลานานกว่าจะได้จำหน่าย
ออเดอร์ก็สานไม่ทันต่อการใช้สอย

๕. กลุ่มนวดและสมุนไพรใกล้ตัว

นวดประคบ ผ่อนคลาย ลงท้ายด้วยบำบัด

เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพรใกล้บ้าน ที่คู่ครัวให้มีความรู้และสรรพคุณเพิ่มขึ้น นอกจากจะนำมาประกอบอาหารได้แล้วยังนำสมุนไพรมารักษาโรคได้อีกทางหนึ่งอาจจะด้วยการ ต้ม การทำลูกประคบที่ควบคู่ไปกับการนวด ไม่ว่าจะเป็นการนวดเพื่อสุขภาพหรือเพื่อผ่อนคลาย หรือจับเส้น เคล็ดขัดยอก หรือเพื่อการนวดกายภาพบำบัดให้กับผู้ป่วยติดเตียงมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง และมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขภาพแข็งแรงไม่ต้องพึ่งยาปฏิชีวนะก็ได้ มีการถ่ายทอดความรู้เรื่องสมุนไพรจากรุ่นสู่รุ่น

๖. ครั้วเรื่อนสีเขียว

สมุนไพรไล่สัตว์ ทุกครัวต้องปลูก ๓ ชนิด

จากการส่งเสริมให้ทุกครัวเรือนปลูกพืชผักและสมุนไพรอย่างน้อย ๓ ชนิดทุกครัวเรือน เช่น ข่า ตะไคร้ ใบเตย มะกรูด เป็นต้น นอกจากสมุนไพรจะนำมาใช้ปรุงเป็นอาหาร หรือยารักษาโรคแล้ว สมุนไพรยังนำมาประดับตกแต่งให้สวยงามแต่ยังมีคุณประโยชน์ของสมุนไพรเหมือนเดิม เช่น การทำ มาลัยตุ้มมะกรูดใบเตย หรือตุ้มใบเตยดับกลิ่นไล่แมลง และดอกไม้จากใบเตยที่สามารถนำไปไหว้พระ และจัดแจกันเพื่อดับกลิ่น สามารถทำจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายอีกด้วย ปัจจุบันบาง ครัวเรือนที่ให้ความสำคัญกับสมุนไพรก็ได้เพิ่มการปลูกสมุนไพรมากกว่า ๓-๕ ชนิดก็มี และทุก ครัวเรือนต้องมีเพิ่มคือต้นยี่โถ

ชื่อโครงการ ยี่โถไทยสมุนไพรไล่สัตว์**หลักการเหตุผล**

ในปัจจุบันนี้บ้านเรารู้จักและใช้ต้นยี่โถในฐานะไม้ดอกไม้ประดับชะมากกว่า เพราะมีดอกที่งดงามคล้ายดอกกุหลาบ มีกลิ่นหอม ออกดอกได้ตลอดปี และที่สำคัญยังปลูกง่ายและทนทาน ตายยากอีกด้วย ต้นยี่โถ ๑ ต้น มีอัตราการดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ถึง ๔๓.๗ นอกจากปริมาณการดูดซับก๊าซฯ แล้ว สรรพคุณด้านสมุนไพรก็มีหลากหลาย การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ทางสมุนไพรจากต้นยี่โถ ไม่ว่าจะเป็น รากและเปลือกยี่โถใช้เป็นยาทาภายนอกช่วยรักษากลากเกลื้อน แผลพุพอง กิ่งยี่โถสามารถนำมาใช้ทำเป็นไม้ไล่หนู/แมลงสาบและยาฆ่าแมลงได้ ดอกช่วยแก้อาการปวดศีรษะแก้อาการอักเสบ ผลใช้เป็นยาขับปัสสาวะ

วัตถุประสงค์

- ๑ ปลูกต้นยี่โถเพื่อช่วยดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์
- ๒ ลดการใช้สารเคมีในครัวเรือน

เป้าหมาย

ธันวาคม ๒๕๖๐ ถึง ธันวาคม ๒๕๖๑

วิธีดำเนินการ

- ๑ ทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้เพื่อเป็นต้นกล้าให้กับคนในชุมชน
- ๒ ดำเนินการปลูกต้นยี่โถในชุมชน
- ๓ ติดตามผลการดำเนินงาน

สถานที่ดำเนินการ ชุมชนหมู่ที่ ๔ ต.โนนดินแดง ทุกครัวเรือน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑ ลดปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์
- ๒ อัตราการใช้สารเคมีในการไล่หนูและแมลงสาบลดลง
- ๓ อัตราการใช้ยาฆ่าแมลงลดลง

จากการดำเนินโครงการดังกล่าว ได้มีการให้ความรู้เพิ่มเติมไปสู่เยาวชนรุ่นหลัง และอบรมให้ความรู้ในการเพาะพันธุ์ต้นยี่โถ รวมถึงสรรพคุณต่างๆ มีการติดตามผลการเพาะปลูก การดูแลรักษา ไปสู่ทุกครัวเรือน เน้นให้的重要性和การนำไปใช้ประโยชน์นอกจากจะปลูกเพื่อสวยงามแล้วยังมีคุณค่าและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

